

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
„VICTOR BABEȘ” DIN TIMIȘOARA**

PREVENIREA ȘI GESTIONAREA SITUAȚIILOR DE MALPRACTICE

**SUPORT DE CURS PENTRU PROGRAMUL UNIVERSITAR DE MASTER
RESPONSABILITATEA JURIDICĂ A PERSONALULUI MEDICAL**

Prof.univ.dr. Ramona Amina POPOVICI

CONDIȚIILE RĂSPUNDERII CIVILE MEDICALE

❖ *Condițiile generale ale răspunderii civile medicale*

- instituția răspunderii civile medicale este reglementată de către legiuitor în cuprinsul Capitolului I al Titlului al XVI-lea al Legii nr. 95/2006, precum și în Capitolul I al Normelor metodologice de aplicare a acestui titlu, cuprinse în Ordinul nr. 482/2007
- prin amploarea conținutului său, dar și importanța deosebită a domeniului pe care îl reglementează, Legea nr. 95/2006 se prezintă ca un adevărat *Cod al sănătății publice*, care tratează îndeaproape problematica răspunderii civile medicale
- art. 642 alin. (1) al Legii nr. 95/2006 circumscrie sfera răspunderii civile medicale
- pentru prima dată în legislația noastră, în art. 653 alin. (1) lit. b) a fost definit „malpraxisul” ca fiind *„eroarea profesională săvârșită în exercitarea actului medical sau medico-farmaceutic, generatoare de prejudicii asupra pacientului, implicând răspunderea civilă a personalului medical și a furnizorului de produse și servicii medicale, sanitare și farmaceutice”*
- în același sens, conform art. 1 din cuprinsul Ordinului nr. 482/2007 *„eroarea profesională săvârșită în exercitarea actului medical sau medico-farmaceutic, care a produs prejudicii asupra pacientului, atrage răspunderea civilă a personalului medical și/sau a furnizorului de produse și servicii medicale, sanitare și farmaceutice”*
- în cuprinsul art. 653 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 95/2006 este definită noțiunea de **personal medical**, aceasta incluzând medicul, medicul stomatolog, farmacistul, asistentul medical și moașa care acordă servicii medicale
- aceste profesii medicale enunțate în cuprinsul art. 653 alin. (1) lit. a) își găsesc fundamentul în cuprinsul Legii nr. 95/2006 (Titlul XII reglementează exercitarea profesiei de medic și organizarea și funcționarea Colegiului Medicilor din România, Titlul XIII reglementează exercitarea profesiei de medic dentist și organizarea și funcționarea Colegiului Medicilor Dentiști din România, iar Titlul XIV reglementează exercitarea profesiei de farmacist și organizarea și funcționarea Colegiului Farmaciștilor din România)

- în ceea ce privește exercitarea profesiei de asistent medical/moașă, aceasta își are fundamentul și reglementarea proprie în cuprinsul O.U.G. Nr. 144/2008 privind exercitarea profesiei de asistent medical generalist, a profesiei de moașă și a profesiei de asistent medical, precum și organizarea și funcționarea Ordinului Asistenților Medicali Generaliști, Moașelor și Asistenților Medicali din România

- această Ordonanță de Urgență a Guvernului a fost completată și modificată prin intermediul Legii nr. 278 din 2015

- dispozițiile art. 653 alin. (1) lit. b) din cuprinsul Legii nr. 95/2006 consacră mai mult decât o definiție a malpraxisului, constituind chiar temeiul răspunderii civile medicale

- dincolo de definiția conferită noțiunii de malpraxis, art. 653 alin. (1) din Legea nr. 95/2006 relevă *patru condiții generale* necesare pentru antrenarea răspunderii civile a personalului medical: *fapta ilicită, prejudiciul, raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu*, iar nu în ultimul rând *vinovăția*

- răspunderea medicală poate fi antrenată doar în situația în care se constată existența unui prejudiciu cauzat pacientului și în special legătura de cauzalitate dintre prejudiciu și culpa sau greșeala medicului

- specificitatea relațiilor socio-juridice din lumea medicală conferă unele particularități celor patru condiții ale răspunderii civile medicale consacrate de art. 653

❖ ***Fapta ilicită a personalului medical***

- fapta ilicită reprezintă orice faptă (acțiune sau inacțiune) prin care, încălcându-se normele juridice sunt cauzate prejudicii dreptului subiectiv sau intereselor legitime aparținând unei persoane

- *fapta ilicită* poate consta fie într-o *acțiune*, fie într-o *inacțiune*, aceasta din urmă reprezentând neîndeplinirea unei activități sau neluarea unei măsuri, atunci când această activitate sau măsură trebuia, potrivit legii, să fie întreprinsă de către o anumită persoană

- acțiunea reprezintă modalitatea cea mai frecventă de realizare a conduitei ilicite

- inacțiunea constă într-un fapt negativ, într-o abținere de la acțiune a unei persoane obligate să îndeplinească anumite fapte pozitive stabilite în mod legal
- singura ipoteză valabilă în care inacțiunea/omisiunea se definește ca modalitate a conduitei ilicite este atunci când persoana în cauză, neacționând, încalcă o obligație expresă reglementată în cuprinsul unui text legal
- în această ipoteză de mai sus se include și toate acele situații în care profesionistul își neglijează obligațiile sale, precum și acelea în care nu se iau anumite măsuri de prudență, care au valoare de act ilicit numai dacă o anumită normă juridică le reglementează în mod expres
- pentru a se putea reține răspunderea civilă a medicului sub aspectul condiției referitoare la fapta ilicită, trebuie să se constate *nerespectarea unei obligații profesionale* de către acesta, fie prin neîndeplinirea, fie prin îndeplinirea ei în mod defectuos
- potrivit art. 653 alin. (2) al Legii nr. 95/2006, “personalul medical răspunde civil pentru prejudiciile produse din eroare, care includ și **neglijența**, imprudența sau cunoștințe medicale insuficiente în exercitarea profesiei, prin acte individuale în cadrul procedurilor de prevenție, diagnostic sau tratament“
- aprecierea erorii profesionale se realizează prin raportare la un anumit tip ideal de comportament
- medicii nu sunt judecați după standardele celui mai experimentat, celui mai îndemânatic sau cel mai bine pregătit membru al profesiei, ci prin raportare la standardele unui practician cu o competență obișnuită într-un anumit domeniu medical
- în plan medical, standardele profesionale îmbracă forma ghidurilor de practică medicală/regulilor de bună practică
- prin intermediul acestor ghiduri se realizează atât o practică medicală unitară națională care să se alinieze standardelor internaționale, cât și educația medicală continuă a personalului medical prin reactualizarea periodică a ghidurilor de practică medicală
- personalul medical are obligația legală de a aplica standardele terapeutice stabilite prin aceste ghiduri

- potrivit Legii nr. 95/2006, “În acordarea asistenței medicale/îngrijirilor de sănătate, personalul medical are obligația aplicării standardelor terapeutice, stabilite prin ghiduri de practică în specialitatea respectivă, aprobate la nivel național, sau, în lipsa acestora, standardelor recunoscute de comunitatea medicală a specialității respective“

- Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății circumstanțiază fapta ilicită în cadrul răspunderii civile medicale

- există o serie de forme ale ilicitului medical în cuprinsul Legii nr. 95/2006 (“personalul medical răspunde civil și pentru prejudiciile ce decurg din nerespectarea reglementărilor prezentului titlu privind *confidențialitatea, consimțământul informat și obligativitatea acordării asistenței medicale*“-art. 653 alin. (3))

- o altă concretizare a faptei ilicite săvârșite în exercitarea actului medical sau medico-farmaceutic constă în *depășirea limitelor competenței* ("personalul medical răspunde civil pentru prejudiciile produse în exercitarea profesiei și atunci când își depășește limitele competenței“-art. 653 alin. (4))

- textele legale menționate anterior relevă obligațiile fundamentale ale personalului medical în raport cu pacienții, obligații a căror încălcare, prin neexecutare, executare necorespunzătoare ori tardivă atrage răspunderea civilă medicală

❖ *Existența unui prejudiciu*

- cauzarea unui prejudiciu pacientului printr-o faptă ilicită săvârșită de personalul medical constituie cea de-a doua *condiție sine qua non* a angajării răspunderii civile medicale

- prejudiciul, ca element esențial al răspunderii civile delictuale a fost definit ca fiind **rezultatul/efectul negativ** suferit de o anumită persoană ca urmare a faptei ilicite săvârșite de o altă persoană

- fac parte și sunt incluse în cadrul noțiunii de prejudiciu nu doar pagubele rezultate din *încălcarea unor drepturi subiective*, ci și pagubele rezultate din *încălcarea unor simple interese* ale persoanei vătămate

- în activitatea medicală, prejudiciul cauzat pacientului constă în orice efect negativ produs acestuia ca urmare a unei conduite medicale inadecvate prin care s-a adus atingere unui drept subiectiv ori unor simple interese licite
- lipsa prejudiciului conduce la imposibilitatea angajării răspunderii civile medicale oricare ar fi gravitatea greșelii medicale comise
- angajarea răspunderii civile medicale presupune așadar existența unui *prejudiciu cert* cauzat pacientului
- în funcție de posibilitatea evaluării lor din punct de vedere pecuniar (bănesc), prejudiciile au fost clasificate în literatura juridică de specialitate în ***prejudicii morale*** (*nepatrimoniale*) și ***patrimoniale***
- ***prejudiciile nepatrimoniale*** sau daunele morale reprezintă consecințe dăunătoare care nu pot fi evaluate pecuniar (în bani), rezultând din încălcările drepturilor personale, fără conținut economic (ex: decesul unui pacient, afectarea integrității psihice a unui pacient etc.)
- ***prejudiciile patrimoniale*** sunt cele care au un conținut economic, putând fi evaluate pecuniar

În funcție de ***domeniul personalității umane încălcate*** prin săvârșirea faptei ilicite există următoarele categorii de prejudicii:

- prejudiciile cauzate ***personalității fizice*** sau ***prejudiciile corporale***
- prejudiciile cauzate ***personalității afective***, categorie în care sunt incluse durerile psihice determinate/cauzate de săvârșirea unei faptei ilicite (ex: suferința psihică cauzată de moartea unei rude apropiate)
- prejudiciile corporale cauzate pacienților rezultă din atingerile aduse sănătății și integrității corporale, constând de regulă în dureri fizice
- orice atingere prejudiciabilă adusă corpului uman, în afara situațiilor expres prevăzute de lege, antrenează răspunderea civilă medicală pentru daunele cauzate
- în principiu, actul medical defectuos are ca urmare vătămarea integrității corporale și a sănătății pacientului

- în categoria prejudiciilor corporale pot fi incluse ***prejudiciile materiale***, cauzate de incapacitatea de muncă a victimei (a pacientului) și respectiv reducerea veniturilor acesteia
- tot în categoria prejudiciilor corporale pot fi incluse și ***prejudiciile nepatrimoniale***, cum sunt cele estetice sau de agrement suferite de pacient
- ***prejudiciul estetic*** constă în alterarea aspectului fizic al persoanei, urmare ce cauzează o serie de suferințe, având repercursiuni și în plan social
- prejudiciul estetic prezintă atât un aspect obiectiv, cât și unul subiectiv
- ***elementul obiectiv*** al prejudiciului estetic constă într-o serie de leziuni de natură fizică cauzate pacientului (ex: mutilări, desfigurări, infirmități, cicatrice etc.)
- ***elementul subiectiv*** al prejudiciului estetic constă în consecințele de ordin psihic cauzate ca urmare a suferirii unui prejudiciu estetic de către pacient
- pacientul conștientizează consecințele care apar ca urmare a prejudiciului estetic (compasiunea sau dezgustul celor din jurul său, eventualele modificări ale condițiilor obișnuite de viață, ale statutului profesional), toate aceste împrejurări având un efect negativ asupra sa, atât în plan psihic, cât și afectiv
- cauza suferințelor psihice se analizează într-o manieră aparte în situația daunelor produse în urma apariției prejudiciului estetic
- prejudiciul estetic cauzat pacientului printr-un act medical defectuos influențează în mod special anumite segmente ale vieții sociale
- urmările negative ale prejudiciului estetic se resimt cu precădere în plan familial și profesional, fără a pierde din vedere împrejurarea că orice persoană suferă în urma conștientizării plăgilor sau cicatricelor inestetice
- ***obligația de informare medicală*** ce incumbă personalului medical poate constitui ***sursa prejudiciului estetic***

- prejudiciul estetic poate fi cauzat de lipsa informării, în cazul îndeplinirii defectuoase a obligației de informare
- în cazul chirurgiei estetice obligația de informare prezintă unele particularități
- în domeniul chirurgiei estetice informația transmisă pacientului va include nu doar riscurile grave, ci ansamblul inconvenientelor ce pot rezulta ca urmare a terapiei
- în categoria inconvenientelor generatoare de prejudicii estetice este inclusă, printre altele și persistența cicatricelor o durată îndelungată de timp
- în afara riscurilor cicatriceale, categoria inconvenientelor include și riscul intoleranței procedurii propuse
- esteticianul are obligația de a-și informa pacientul cu privire la oportunitatea procedurii medicale și posibilitatea agravării stării de sănătate a acestuia
- obligația de informare reprezintă și o modalitate de verificare a pregătirii profesionale a medicului, constituind totodată un stimulent al asimilării noilor tehnici medicale
- este de neconceput informarea completă și corectă a pacientului asupra efectelor posibile ale terapiei dacă nu se cunosc noutățile apărute în domeniu până la acea dată
- teoriile privind fundamentul reparării prejudiciului estetic
- o primă teorie promovează *ideea prejudiciului constând în pierderea unei șanse*, distinct de repararea prejudiciului corporal
- prejudiciul constând în pierderea unei șanse are la bază motivația faptului că, în situația în care pacientul ar fi fost informat, ar fi putut să refuze terapia și, pe cale de consecință, s-ar fi evitat producerea daunei corporale
- o altă teorie este cea care *promovează ideea reparării integrale a pagubei*
- la originea prejudiciilor estetice se poate afla nu doar lipsa de informare a pacientului, dar și neatenția sau nepriceperea în efectuarea actului medical ori greșita apreciere a riscurilor

- sursa prejudiciului estetic poate fi localizată nu doar în perimetrul intervențiilor cu caracter pur estetic, ci și în cel al operațiilor cu scop terapeutic
- nepriceperea sau neglijența în exercitarea actului medical pot nu doar să îndepărteze vindecarea, dar și să antreneze prejudicii estetice
- greșelile operatorii se pot datora uneori utilizării unor tehnici noi, pentru care cadrul medical nu dispune de o pregătire profesională suficientă
- o altă categorie de **prejudicii** ce pot fi cauzate pacientului sunt cele **de agrement**
  - prejudiciul de agrement constă în imposibilitatea pacientului (a victimei) de a practica activitățile pe care le desfășura în mod normal înainte de cauzarea prejudiciului corporal (ex: activități de natură culturală, sportivă sau de petrecere a timpului liber)
  - simpla pierdere a plăcerilor unei vieți normale nu ocazionaază repararea prejudiciului de agrement
  - pentru a obține repararea prejudiciului, pacientul trebuie să dovedească atât existența anterioară a unei activități specifice, cât și absența posibilității de a o practica în continuare
- **prejudiciile patrimoniale** (evaluabile pecuniar, în bani) cauzate pacienților prin fapta ilicită a personalului medical pot avea caracter **temporar** sau **permanent**
  - prejudiciile patrimoniale cu caracter temporar includ cheltuielile actuale de sănătate, cheltuielile diverse și pierderile veniturilor profesionale până la ameliorarea stării de sănătate a pacientului
  - *cheltuielile actuale de sănătate* includ cheltuielile spitalicești, medicale, paramedicale, farmaceutice
  - *cheltuielile diverse* includ onorariile pe care pacientul a trebuit să le plătească medicului pentru a fi consiliată și asistată cu ocazia expertizei medicale
  - cheltuielile diverse includ de asemenea cheltuielile de transport, cele destinate să compenseze activitățile non-profesionale, precum menajul sau îngrijirea copiilor, care nu pot fi desfășurate de pacient din cauza prejudiciului suferit urmare a efectuării actului medical defectuos

- *pierderile veniturilor profesionale* suferite de pacient (de victimă) din cauza incapacității sale provizorii de muncă, până la însănătoșire, constituie și ele un ***prejudiciu patrimonial temporar***

- evaluarea acestor pierderi se realizează în fiecare caz în parte, pacientul trebuind să dovedească pierderea de venituri pe care a suferit-o

- ***prejudiciile patrimoniale*** (evaluabile pecuniar, în bani) cauzate pacienților prin fapta ilicită a personalului medical pot avea și ***caracter permanent***

- prejudiciile patrimoniale permanente includ cheltuielile de sănătate viitoare, cele de locuit și de vehicule adaptate, asistența din partea unei terțe persoane, pierderile veniturilor profesionale viitoare, incidența profesională și prejudiciul universitar sau de formare

- *cheltuielile de sănătate viitoare* corespund costurilor spitalicești, medicale, paramedicale și farmaceutice, previzibile din punct de vedere medical și devenite necesare având în vedere starea patologică a pacientului după stabilizare (ex: costurile legate de instalarea unei proteze)

- ***Principiul reparării integrale a prejudiciului***

- principiul reparării integrale a prejudiciului se aplică și în domeniul medical, această concluzie putând fi desprinsă cu ușurință din lecturarea dispozițiilor legale din domeniu

- potrivit art. 20 din cuprinsul Ordinului nr. 482/2007, *“despăgubirile se stabilesc în raport cu întinderea prejudiciului”*

- măsura reparației o constituie prejudiciul, care trebuie acoperit în totalitate

- nu există alte criterii în funcție de care să se stabilească întinderea despăgubirilor, ci doar *întinderea prejudiciului*

- ***Principiul reparării în natură a prejudiciului***

- în domeniul medical, având în vedere caracterul preponderent personal al prejudiciilor suferite de pacienți, repararea acestora în natură este imposibilă, ceea ce va conduce, în toate cazurile la obligarea personalului medical la plata unor despăgubiri bănești

- ***Principiul reparării prompte a prejudiciului***

- repararea promptă a prejudiciului determină realizarea scopului răspunderii civile medicale, evitându-se producerea de noi daune în lant, în intervalul cuprins între momentul cauzării prejudiciului inițial și începerea reparării acestuia

- pentru ca pacientul să poată cere repararea prejudiciului este necesar a fi îndeplinite anumite condiții

- ***Condiția reparării prejudiciului***

- ***Certitudinea prejudiciului***

- pentru ca prejudiciul cauzat pacientului printr-un act medical defectuos să fie susceptibil de a fi reparat este necesar să fie unul cert

- un prejudiciu este cert atunci când existența sa este una sigură, putând fi evaluat în prezent

- toate prejudiciile îndoielnice sau eventuale nu fac parte din categoria prejudiciilor certe

- se bucură de caracter cert toate *prejudiciile actuale și cele viitoare și sigure*

- prejudiciul actual este cel produs la data când se pretinde repararea acestuia, iar prejudiciul viitor este cel care, deși nu s-a produs încă, este sigur că se va produce, fiind astfel susceptibil de a fi evaluat

- ***nu trebuie confundat prejudiciul viitor cu cel eventual***, acesta din urmă fiind lipsit de certitudine și nu poate justifica acordarea de despăgubiri

- *certitudinea unui prejudiciu* se referă atât la *existența*, cât și la *întinderea* sa

- dacă nu se poate cunoaște întreaga întindere a prejudiciului cauzat pacientului, instanța de judecată se va limita numai la obligarea reparării prejudiciului constatat cu certitudine

- prejudiciile viitoare și eventuale, a căror producere în viitor este nesigură, sunt lipsite de caracterul cert, nefiind supuse reparării acest gen de prejudicii

- prejudiciile viitoare și eventuale pot fi reparate doar după ce s-au produs sau este sigur că se vor produce

- ***Proba prejudiciului***

- dovada existenței și a cuantumului prejudiciului revine reclamantului (pacientului), acesta având la dispoziție toate mijloacele legale de probă

- cea de-a treia condiție generală a răspunderii civile medicale – ***raportul de cauzalitate dintre prejudiciu și fapta ilicită***

- ❖ ***Raportul de cauzalitate dintre prejudiciu și fapta ilicită săvârșită de prestatorii serviciului medical***

- pentru antrenarea răspunderii civile medicale este necesar ca între fapta ilicită a medicului și prejudiciul cauzat pacientului să existe un raport de cauzalitate

- în materia răspunderii civile medicale, între conduita culpabilă a medicului și prejudiciul generat pacientului trebuie să existe o legătură de cauzalitate, astfel încât acțiunea sau inacțiunea ilicită a medicului să fi declanșat sau să fi favorizat constituirea lanțului causal ce a condus la vătămarea pacientului

- relația directă, de *tipul cauză-efect* între prejudiciu și raport

- de raportul de cauzalitate depinde nu doar existența răspunderii civile medicale, ci și întinderea prejudiciului, deoarece pacientul va putea cere doar repararea pagubelor ce se află într-o legătură causală cu fapta ilicită a personalului medical

- raportul de cauzalitate reprezintă o condiție generală a răspunderii civile medicale, distinctă de fapta ilicită și de prejudiciu

- proba/dovada raportului de cauzalitate dintre fapta ilicită a medicului și prejudiciul produs pacientului (raport de tip cauză-efect) se poate realiza prin orice mijloc de probă

- proba existenței raportului de cauzalitate între fapta ilicită a medicului și prejudiciul produs incumbă pacientului

- în cazul în care un pacient invocă încălcarea de către medic a obligației de informare, acesta trebuie să dovedească că, în realitate, prejudiciul invocat a fost generat de fapta medicului
- prejudiciul invocat în acest caz nu vizează o procedură medicală efectuată necorespunzător, ci constă în lipsa consimțământului informat al pacientului
- pacientul trebuie să facă dovada faptului că, dacă ar fi fost informat în mod corespunzător, nu ar fi consimțit la efectuarea actului medical

Din punct de vedere medical, legătura de cauzalitate poate fi:

- *primară sau directă*
- *secundară sau indirectă*
- *terțiară sau asociativă (conjugată) ori dublu condiționată*

Legătura de cauzalitate primară sau directă se prezintă în două variante:

- *imediată sau necondiționată*
  - *mediată sau condiționată*
- legătura de cauzalitate **imediată sau necondiționată** se stabilește atunci când între cauza producerii prejudiciului și efectul produs (între cauză și efect) nu se interpune niciun alt factor
  - legătura de cauzalitate **mediată sau condiționată** se poate stabili atunci când între cauză și efect se interpun factori preexistenți (fondul patologic existent), cu rol favorizant, în lipsa cărora efectul nu s-ar fi produs
  - în cazul legăturii de cauzalitate mediate sau condiționate, există două posibilități și anume, fie factorii preexistenți agravează efectul produs, fie patologia preexistentă este agravată ca urmare a intervenției medicale
  - legătura de cauzalitate **secundară sau indirectă** se stabilește atunci când între cauză și efect se interpune o complicație

- legătura de cauzalitate ***terțiară sau asociativă (conjugată) ori dublu condiționată*** presupune în vederea realizării efectului o asociere între fondul patologic preexistent, iar pe de altă parte, o complicație (apărută în evoluția anterioară) a cărei etiopatogenie este greu, dacă nu imposibil, de apreciat în ce măsură ține de fondul patologic sau de actul medical în sine
- în activitatea medicală nu întotdeauna este ușor de a se stabili legătura de cauzalitate și mai ales tipul acesteia
- dificultatea ce poate apărea în ceea ce privește stabilirea legăturii de cauzalitate este dată de complexitatea și specificitatea asistenței medicale , cu atât mai mult cu cât, uneori, în formarea lanțului causal pot interveni nu doar faptele oamenilor, ci și o serie de evenimente
- pentru ca o conduită ilicită a personalului medical să fie reținută într-un raport de cauzalitate cu prejudiciul suferit de către pacient, acest raport trebuie să fie unul neîndoielnic (cauzalitatea trebuie să fie certă)
- art. 654 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății
- raportul de cauzalitate este inexistent în condițiile art. 654 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, fiind înlăturată răspunderea personalului medical direct implicat în activitatea medicală concretă, îndreptată asupra pacientului prejudiciat
- prejudiciile produse în exercitarea profesiei datorate condițiilor de lucru, dotării insuficiente cu echipament de diagnostic și tratament, infecțiilor nosocomiale, efectelor adverse, complicațiilor și riscurilor în general acceptate ale metodelor de investigație și tratament, viciilor ascunse ale materialelor sanitare, echipamentelor și dispozitivelor medicale, substanțelor medicale și sanitare folosite, nu obligă personalul medical la reparare, nefiind cauzate de activitatea

❖ ***Vinovăția (culpa medicală)***

- pentru ca răspunderea civilă a personalului medical care a cauzat prejudiciul pacientului să poată fi angajată, nu este suficient să fi existat o faptă ilicită aflată în raport de cauzalitate cu prejudiciul produs, ci este necesar ca această faptă să fie imputabilă, adică autorul (personalul medical) să fi avut o vină atunci când a săvârșit-o, să fi acționat cu vinovăție

- vinovăția reprezintă a patra condiție generală necesară pentru angajarea răspunderii civile medicale
- formele vinovăției răspunderii civile medicale
- pentru a înțelege care sunt formele de vinovăție cu care personalul medical poate comite fapta ilicită ce îi cauzează prejudicii pacientului, este necesar să realizăm o scurtă trecere în revistă a acestor forme
- dispozițiile art. 16 din Codul civil prezintă formele vinovăției în materia răspunderii civile delictuale, și anume ***intenția și culpa***
- potrivit art. 16 alin. (2) din cuprinsul Codului civil, forma de vinovăție a intenției poate fi ***directă sau indirectă***
- ***intenția directă*** se caracterizează prin faptul că autorul *prevede rezultatul* faptei sale și urmărește producerea lui prin intermediul faptei
- intenția indirectă se caracterizează prin faptul că autorul prevede rezultatul faptei sale și deși nu îl urmărește, acceptă posibilitatea producerii acestui rezultat
- intenția indirectă mai poartă numele de ***intenție eventuală***
- față de acest rezultat eventual, autorul faptei ilicite are o atitudine indiferentă, de acceptare a producerii lui
- culpa, ca formă a vinovăției este definită în cuprinsul prevederilor art. 16 alin. (3) din Codul civil
- din lecturarea acestor dispoziții legale, se pot observa cele două forme ale culpei – cu prevedere sau fără prevedere
- ***culpa cu prevedere sau imprudența*** se manifestă în sensul în care autorul își dă seama de caracterul antisocial al faptei sale, prevede consecințele acestei fapte, pe care însă nu le acceptă, sperând că nu se vor produce ("Fapta este săvârșită din culpă când autorul prevede rezultatul faptei sale, dar nu îl acceptă, socotind fără temei că nu se va produce"-art. 16 alin. (3) Cod civil)

- prevederea rezultatului socialmente periculos în cazul culpei cu prevedere apropiie această formă de vinovăție de intenție (atât directă, cât și indirectă)
- poziția psihică față de rezultatul produs diferențiază culpa cu prevedere de forma de vinovăție a intenției
- dacă în cazul intenției directe/indirecte autorul faptei ilicite urmărește/acceptă producerea rezultatului, în cazul culpei cu prevedere rezultatul nu este urmărit sau acceptat, ci autorul speră în mod ușuratic că acest rezultat nu se va produce
- în cazul *culpei fără prevedere* sau *al neglijenței*, autorul nu prevede rezultatul faptei ilicite, deși trebuia și putea să îl prevadă
- neglijența se caracterizează prin lipsa voinței celui care, prevăzând sau trebuind să prevadă rezultatul ilicit al acțiunii sale, nu a depus diligența și prudența de care era nevoie pentru a împiedica rezultatul ilicit nedorit
- culpa fără prevedere mai poartă denumirea de *culpă simplă*
- aprecierea vinovăției sub forma culpei fără prevedere se va stabili după observarea criteriilor prevăzute de lege, și anume dacă autorul faptei ilicite trebuia și putea să prevadă rezultatul
- dacă se stabilește că rezultatul nu era previzibil, astfel încât autorul nu trebuia să îl prevadă, fapta nu mai este considerată săvârșită cu vinovăție (din culpă simplă sau fără prevedere)
- vinovăția medicală este o formă de vinovăție profesională
- Legea nr. 95/2006 ilustrează în cuprinsul său toate cele 3 forme de vinovăție prezentate anterior
- prin utilizarea termenului de *eroare profesională* în definirea noțiunii de malpraxis medical, intenția legiuitorului a fost aceea de a se referi la culpabilitate, la vinovăție, fiind privită ca o condiție esențială a existenței răspunderii civile medicale
- încălcarea unor norme/reguli în exercitarea actului medical conduce inevitabil la cercetarea atitudinii subiective, psihice a autorului (a personalului medical) față de fapta sa

- având în vedere că răspunderea juridică medicală este axată pe culpă, ca formă a vinovăției, urmează să prezentăm cele mai importante aspecte vizând culpa din perspectiva dreptului medical
- trebuie reținut următorul aspect și anume, faptul că pe lângă faptele comise din culpă, Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății incriminează și faptele ilicite săvârșite cu intenție
- culpa medicală poate avea mai multe forme, având în vedere diversitatea activității medicale (*culpa comisivă* sau prin acțiune vs *culpa omisivă* sau prin inacțiune)
- culpa medicală prin comisiune mai poartă numele de culpa medicală in agendo sau prin acțiune ori de tehnică medicală
- în activitatea medicală, culpa medicală comisivă prezintă mai multe ipoteze
- o primă ipoteză/variantă a culpei medicale prin comisiune este ***culpa profesională prin nepregătire*** (neștiință, incompetență)
- culpa profesională prin nepregătire este determinată de lipa cunoștințelor de specialitate, dar și de o practică medicală insuficientă
- aprecierea acestei ipoteze de culpă se realizează în raport cu specialitatea și experiența profesională a medicului, condițiile de lucru, împrejurările și faptele existente în momentul intervenției medicale
- această culpă apare în faza diagnosticării sau a tratamentului
- standardele terapeutice ale specialității medicale vor reprezenta criterii de apreciere a priceperii medicului în activitatea concretă desfășurată față de un anumit pacient, într-un anumit caz
- nepregătirea profesională se poate datora necunoașterii trecutului medical al pacientului, examinării greșite, interpretării eronate a simptomelor, neefectuării unor teste sau stabilirii greșite a diagnosticului
- cea de-a doua ipoteză a culpei medicale prin comisiune se referă la ***culpa profesională prin neprevvedere sau neglijență***

- culpa profesională medicală prin neglijență constă în comiterea unei activități fără a prevedea posibilitatea apariției consecințelor ilicite, prejudiciabile, deși trebuia și se putea prevedea acest lucru
- neglijența se poate manifesta în orice etapă a asistenței medicale curativ-profilactice, fiind una dintre cele mai frecvent întâlnite forme de culpă medicală
- culpa profesională prin neglijență se poate obiectiva în practica medicală în următoarele situații: administrarea unui tratament injectabil fără a se realiza în prealabil un test alergic, nedezinfectarea unei plăgi, neexplicarea modului de administrare a medicamentelor etc.
- neglijența în practica medicală îmbracă forma grabei, a superficialității sau a îndeplinirii neconștincioase a obligațiilor profesionale
- condițiile juridice ale culpei prin neglijență includ aprecierea de a nu fi făcut ceea ce orice om rezonabil, în aceleași condiții de lucru și în aceleași împrejurări ar fi făcut și de a nu fi evitat un act profesional, pe care orice profesionist de bună-credință l-ar fi evitat în aceleași condiții
- ***culpa profesională cu prevedere sau imprudența ori ușurința*** reprezintă cea de-a treia variantă a culpei medicale comise
- profesionistul din domeniul medical trebuie să prevadă permanent efectele favorabile și nefavorabile ale actelor sale, luând o serie de măsuri pentru facilitarea primelor și evitarea celor din urmă
- ***culpa profesională cu prevedere sau imprudența ori ușurința*** apare atunci când medicul, deși prevede rezultatul nefast al faptei sale, nu îl acceptă ca posibil, socotind fără temei că acesta nu se va produce
- culpa prin ușurință este favorizată de subestimarea riscului acțiunii medicale sau de supraestimarea posibilității de acțiune
- ***culpa medicală prin omisiune*** este cunoscută și sub denumirea de *culpa medicală in omitendo* sau *prin inacțiune* ori *abstențiune*

- definiția culpei prin omisiune are în vedere atitudinea unei persoane de a se abține de la îndeplinirea unei obligații de a acționa pentru a împiedica producerea unui prejudiciu

- culpa medicală prin omisiune prezintă mai multe ipoteze/variante: *culpa profesională prin neacordarea asistenței medicale; culpa profesională prin nerespectarea dreptului pacientului la a doua opinie medicală și culpa profesională prin neobținerea consimțământului informat al pacientului*

- ***Culpa profesională prin neacordarea asistenței medicale***

- o primă variantă a acestui tip de culpă profesională constă în refuzul personalului medical de a acorda asistență medicală de urgență, prin care să poată fi salvată viața pacientului sau să se preîntâmpine apariția unor complicații imposibil de înlăturat ulterior

- acest tip de culpă profesională poate fi întâlnită în orice specialitate medicală și include refuzul medicului de a se deplasa la locul unde se află pacientul (în ipoteza în care pacientul nu se poate deplasa din motive obiective la unitatea sanitară pentru a i se acorda îngrijiri medicale)

Refuzul medicului de a se deplasa la locul unde se află pacientul prezintă o serie de caracteristici:

- ✓ refuzul medicului de a se deplasa la locul unde se află persoana în suferință implică uneori caracter intențional, însă cel mai adesea relevă un caracter neglijent
- ✓ îngrijirile pe care medicul le-ar fi acordat bolnavului erau de natură să îi salveze acestuia viața sau ar fi împiedicat înrăutățirea stării sale de sănătate
- ✓ dacă medicul nu ar fi promis că se va deplasa la locul unde se află pacientul, acesta sau rudele lui ar fi putut apela la serviciile altui medic, care i-ar fi putut acorda ajutorul necesar

- o a doua variantă a acestui tip de culpă profesională constă în refuzul medicului de a acorda asistență medicală de specialitate

- într-o astfel de situație, din diverse motive, medicul nu își mai asumă riscul specific profesiei medicale de a efectua tratamentul ori de a participa la un consult interdisciplinar

- lipsa de asumare a riscului oportun, generată de comoditate, frică nejust, frică nejustificată, competență restrânsă, se apreciază în comparație cu atitudinea unui medic diligent și competent, care ar fi reacționat în aceleași condiții

- ***Culpa profesională prin nerespectarea dreptului pacientului la a doua opinie medicală***

- nerespectarea dreptului pacientului la a doua opinie medicală reprezintă o culpă profesională prin omisiune, medicul ignorând în acest caz posibilitatea ca diagnosticul și interpretarea pe care a dat-o acestuia să fie greșite, fiind astfel încălcat și dreptul pacientului la informare în ceea ce privește gravitatea afecțiunii sale și șansele de tratare efectivă a bolii de care suferă

- culpa profesională prin nerespectarea dreptului pacientului la a doua opinie medicală include neacceptarea efectuării examinării medicale și de către un alt medic sau de o altă echipă interdisciplinară

- culpa profesională prin nerespectarea dreptului pacientului la a doua opinie medicală poate consta și în refuzul medicului de a coopera în echipa medicală de intervenție a unui specialist recunoscut în domeniu, dar și refuzul medicului de a trimite pacientul la un eșalon superior (o altă unitate sanitară cu posibilități mai mari de diagnostic și tratament)

- în acord cu cele exprimate anterior, dacă în urma examinării sau în cursul tratamentului, medicul consideră că nu are suficiente cunoștințe sau experiență pentru a asigura o asistență corespunzătoare, va solicita un consult cu specialiști sau va îndruma pacientul către aceștia

- neobținerea consimțământului informat – culpa profesională

- ***Culpa profesională prin neobținerea consimțământului informat al pacientului***

- lipsa consimțământului pacientului la acordarea serviciului medical, *exceptând cazurile expres prevăzute în care nu este necesar sau nu poate fi obținut*, atrage răspunderea civilă a personalului medical

- dacă actul medical la care urmează să fie supus pacientul prezintă o serie de riscuri, pacientul va trebui să fie informat în vederea obținerii consimțământului

- regula acordării îngrijirilor medicale numai după obținerea consimțământului informat al pacientului este instituită de art. 18 din Legea nr. 46/2003
- de asemenea, o serie de prevederi referitoare la obligativitatea exprimării consimțământului de către pacient se regăsesc în cadrul Titlului XVI, Capitolul III din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății
- având în vedere că orice persoană poate dispune de propriul corp așa cum crede de cuviință, orice act medical exercitat asupra unui pacient fără permisiunea acestuia sau a aparținătorilor legali (atunci când pacientul nu își poate exprima consimțământul) poate atrage răspunderea juridică a medicului, chiar dacă tratamentul administrat a fost efectuat în scopul ameliorării sau vindecării
- gradele culpei medicale: culpa gravă, ușoară și foarte ușoară
- în materia răspunderii civile medicale, gravitatea culpei nu prezintă nicio importanță, personalul medical răspunzând din punct de vedere juridic inclusiv pentru cea mai ușoară culpă
- judecătorul nu trebuie să stabilească gradul culpei în săvârșirea faptei de către personalul medical, prejudiciul suferit de pacient trebuind a fi acoperit în integralitate indiferent de gravitatea vinovăției cu care se obiectivează fapta reproșabilă
- importanța cunoașterii gradului de vinovăție cu care personalul medical comite fapta ilicită se pune atunci când, la producerea prejudiciului, au participat mai multe persoane
- potrivit art. 654 alin. (1) din cuprinsul Legii nr. 95/2006, *“toate persoanele implicate în actul medical vor răspunde proporțional cu gradul de vinovăție al fiecăruia”*
- în acord cu art. 654 alin. (1) din cuprinsul Legii nr. 95/2006, fiecare dintre persoanele implicate în actul medical va răspunde doar pentru cota-parte din prejudiciu având în vedere gradul de vinovăție cu care a participat la săvârșirea faptei ilicite
- pe lângă faptele comise din eroare, culpă, Legea nr. 95/2006 sancționează și ***faptele ilicite săvârșite cu intenție*** de către personalul medical

- încălcarea obligațiilor privind confidențialitatea datelor transmise de către pacient, consimțământul informat sau obligativitatea acordării asistenței medicale pot fi săvârșite și din culpă, însă sunt susceptibile de a fi comise și cu intenție (directă sau indirectă)

- ***Proba elementelor răspunderii civile medicale***

- sarcina probei în ceea ce privește elementele răspunderii civile medicale revine victimei prejudiciului (pacientului)

- autorul faptei ilicite (medicul) are dreptul de a prezenta doveziile contrarii privind faptele sau împrejurările care îi înlătură vinovăția

- pentru dovedirea condițiilor generale ale răspunderii civile medicale poate fi folosit orice mijloc de probă (inclusiv proba cu martori)

- ❖ ***Condițiile speciale ale răspunderii civile a personalului medical***

- o primă condiție specială a răspunderii civile medicale se referă la ***calitatea subiectului pasiv*** din cadrul raportului juridic

- pentru a avea calitatea de subiect pasiv (subiectul pasiv este cel căruia îi incumbă obligațiile) al raportului juridic medical, persoana în cauză trebuie ***să facă parte din categoria personalului medical***

- faptele ilicite ale personalului medical cauzează prejudicii pacienților, care devin astfel subiecții activi ai raportului juridic medical

- potrivit art. 653 alin. (1) din Legea nr. 95/2006, "*personalul medical este medicul, medicul stomatolog, farmacistul, asistentul medical și moașa care acordă servicii medicale*"

- ***subiectul pasiv*** al raportului juridic medical este unul ***calificat***, ceea ce înseamnă că răspunderea civilă medicală poate fi angajată exclusiv în sarcina celor care fac parte din categoria personalului medical

- cea de-a doua condiție specială a răspunderii civile medicale impune necesitatea ca ***fapta ilicită să fie săvârșită în exercitarea actului medical sau medico-farmaceutic, prin acte individuale în cadrul procedurilor de prevenție, diagnostic sau tratament***

- *nu orice faptă prejudiciabilă săvârșită de personalul medical atrage răspunderea civilă a acestuia*, ci doar aceea săvârșită în exercitarea actului medical sau medico-farmaceutic, prin acte individuale în cadrul procedurilor de prevenție, diagnostic sau tratament
- exercitarea actului medical constă în proceduri de prevenție, diagnostic sau tratament pe care personalul medical le aplică pacienților
- prin urmare, în ipoteza în care fapta ilicită este comisă de către un profesionist din domeniul sanitar în exercitarea uneia dintre activitățile enumerate anterior, răspunderea civilă medicală a acestuia pentru repararea prejudiciului va fi angajată

BIBLIOGRAFIE

1. Cimpoeru D., *Malpraxisul*, Ed. C.H. Beck, București, 2013
2. Mangu Fl. I., *Răspunderea civilă a personalului medical și a furnizorului de produse și servicii medicale, sanitare și farmaceutice*, Teză de doctorat, Timișoara, 2010
3. Năsui G.A., *Malpraxisul medical*, Ed. Universul Juridic, București, 2016
4. Tudor G., *Răspunderea juridică pentru culpa și eroarea medicală*, Ed. Hamangiu, București, 2010
5. Vida-Simiti I., *Răspunderea civilă a medicului*, Ed. Hamangiu, București, 2013
6. Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății
7. Legea nr. 46/2003 privind drepturile pacienților, Monitorul Oficial nr.51/29 ianuarie 2003 și normele de aplicare